

MOLLUSKEN VERZAMELEN IN DE BOVEN-RIJN EN DE MILLINGERWAARD

door

A. bij de Vaate

Storm en regen konden de 18 deelnemers aan de NMV-excursie naar de Boven-Rijn en de Millingerwaard niet weerhouden om zich op 27 oktober 1998 tussen 10.00 en 10.30 uur te verzamelen bij het informatiecentrum 'Grenspost Gelderse Poort' op de dijk in Millingen aan de Rijn, een locatie vlak tegen de Duitse grens. Nadat sommigen hun auto hadden geparkeerd op het parkeerterrein aan de voet van de bandijk volgde de eerste ontdekking al: talrijke exemplaren van de Rijn-glasslak *Vitrinobrachium breve*, een soort die in Nederland uitsluitend bekend is uit Millingen aan de Rijn. De dieren werden gevonden in de vegetatie en op zwerfpuil onder de struiken die het parkeerterrein omzoomden (coördinaten van de locatie: X = 200.950, Y = 431.050).

Voor de excursie op de Boven-Rijn was door Rijkswaterstaat het onderzoeksvaartuig 'Conrad' ter beschikking gesteld, waarvoor vanaf deze plaats nogmaals hartelijk dank. De inzet van dit vaartuig was ook het aardige van deze excursie. Dit hield echter wel in dat maximaal 20 personen aan de excursie konden deelnemen i.v.m. het maximaal toelaatbare aantal passagiers op het onderzoeksvaartuig. Per keer konden tien personen tegelijk mee. Daarom was vooraf al besloten de groep in tweeën te splitsen. De ene groep scheepde zich 's morgens in om de rivier te gaan bemonsteren, de andere groep ging onder leiding van een gids het natuurgebied de Millingerwaard in om daar naar hartelust mollusken te gaan verzamelen. 's Middags wisselden de beide groepen uiteraard van bestemming.

Aan boord van het onderzoeksvaartuig waren verschillende bemonsteringsapparaten aanwezig (zoals een bodemhapper een kor en een werpkorf) waarmee het zomerbed van de Rijn kon worden bemonsterd. Echter door de harde wind was het bijzonder lastig voor de schipper om met zijn boot te manoeuvreren wat helaas ook duidelijk tot uiting kwam in de zeer bescheiden "vangsten". De locaties waar materiaal verzameld is zijn gegeven in tabel 1.

Tabel 1. Bemonsteringslocaties in de Boven-Rijn, 27 oktober 1998.

Plek nr.	Omschrijving	Coördinaten	
		X	Y
1	Bodem kribvak, rechter oever en stenen krib	201.037	431.535
2	Bodem kribvak, rechter oever	201.132	431.312
3	Bodem kribvak, linker oever	201.220	431.999

De bodem van de kribvakken bestond voornamelijk uit zand, slibrijk zand en hier en daar kleibanken. Wat in de monsters aan mollusken is aangetroffen is samengevat in tabel 2.

Tabel 2. Aangetroffen mollusken in de kribvakken van de Boven-Rijn (+ = aangetroffen; e = enkele; a = algemeen; † = lege schelpen).

Soorten	Plek		
	1	2	3
<i>Ancylus fluviatilis</i>	e	e	e
<i>Anodonta spec.</i>			†
<i>Corbicula fluminea</i>	a	a	a
<i>C. fluminalis</i>	a	a	a
<i>Dreissena polymorpha</i>	w	+	w
<i>Pisidium casertanum f. plicata</i>	e		
<i>P. moitessierianum</i>	e		+
<i>P. supinum</i>	e		
<i>Potamopyrgus antipodarum</i>	a	w	w
<i>Unio pictorum</i>		†	
<i>Valvata piscinalis</i>	e	e	+

Twee keer een paar uur uittrekken om de Millingerwaard te inventariseren was eigenlijk veel te kort. Daarvoor is het landschap veel te gevarieerd. De Millingerwaard is een natuurgebied in ontwikkeling waarin de rivier duidelijk voor een dynamisch karakter zorgt. Het is daarom wellicht een aardig idee om er wat regelmatigere inventarisaties te gaan uitvoeren om na te gaan hoe de malacofauna reageert op die ontwikkeling. Dat hoeft natuurlijk niet alleen d.m.v. een georganiseerde excursie.

De "ochtendploeg" trok het gebied in bij het kerkje van Kekerdom en inventariseerde voornamelijk in gebiedjes met wilgen en brandnetel als onderbegroeiing (tabel 3). Op de meeste plaatsen was de bodem bedekt met een strooisellaag en mos. De "middagploeg" trok naar het Colenbrandersbos. De vegetatie was daar meer gevarieerd dan in het gebied waar 's morgens werd geïnventariseerd.

Tabel 3. Bemonsteringslocaties in de Millingerwaard, 27 oktober 1998.

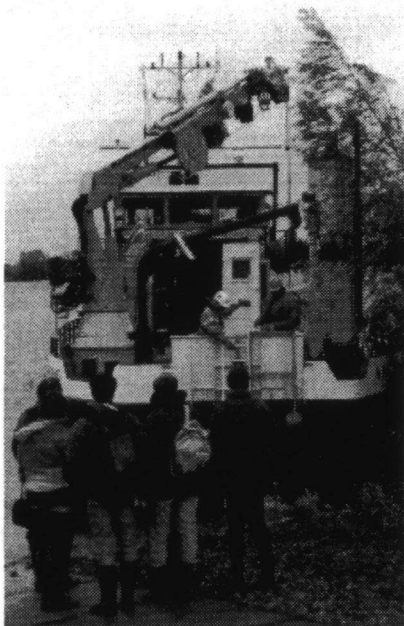
Plek nr.	Omschrijving	Coördinaten	
		X	Y
1	Ongeveer 50 jaar oud wilgenbos met ondergroei van brandnetel, bemonsterd langs oud spoordijkje	197.380	430.806
2	Oude wilg met daaronder brandnetelvegetatie	196.973	431.042
	Colenbrandersbos:	198.100	432.600
3	Onder Canadese populier, ruigte, strooisel en bodem		
4	Stortstenen langs de rivieroever (boven water)		

Om een beter beeld te krijgen van wat er in het gebied leeft zou ik een beroep willen doen op de leden die al eens eerder mollusken hebben geïnventariseerd in de Millingerwaard of dat van plan zijn te gaan doen. Graag zou ik hun gegevens willen gebruiken om een volgende excursie naar dat gebied nog beter te kunnen voorbereiden en de beheerder een beeld te geven van de ontwikkelingen van de malacofauna in zijn gebied.

Tenslotte dank aan de leden Hendrik Wallbrink, Wim Kuyper en Frits Zandvoort voor het op tijd aanleveren van de inventarisatiegegevens en de heren Albert ten Brinke, Rienus Volman en Ab Hommerson, de zeer behulpzame bemanning van de 'Conrad'.

Summary

Results of an inventory made by members of the Dutch malacological society (Nederlandse Malacologische Vereniging, NMV) in the river Rhine at the Dutch-German border and in the foreland of the river near Millingen aan de Rijn are given. In the Rhine samples were taken in the shallow part of the river between the groynes. The bottom consisted of (muddy) sand and clay banks. A list of species found in the river is given in table 2. The foreland malacofauna was mainly examined in woodland with an undergrowth of herbs, except location 4, where stones (for bank protection) were examined. In table 4 the results of the inventory in the foreland are summarized.

Links: deelnemers aan de excursie gaan aan boord. Rechts: het verzamelde materiaal werd aan boord uitvoerig gespoeld, gezeefd en bekeken.